

חטיבה עליונה / תיכון י'-י"ב

גלות אפריקה – עצורי המחתרות במחנות המעצר

מבוסס על מאמר "גלות אפריקה" מאת העמותה להנצחת מורשת לח"י:

<https://lehi.org.il/he/%D7%92%D7%9C%D7%95%D7%AA-%D7%90%D7%A4%D7%A8%D7%99%D7%A7%D7%94>

מערך שיעור לתיכון: הגירוש לאפריקה במאבק נגד המנדט הבריטי

נושא השיעור: סוגיות היסטוריות ולאומיות במדיניות הגירוש הבריטית

משך השיעור: 45 דקות

מטרות השיעור: ניתוח מדיניות הגירוש הבריטית ככלי במאבק נגד המחתרות ותגובת הנהגת המחתרת; בחינת משמעות הריבונות והשיבה לארץ לאחר הקמת המדינה.

מהלך השיעור:

1. פתיחה: הקשר היסטורי (10 דקות):

הצגת התקופה: משנת 1944 ועד תום המנדט הבריטי הגלו הבריטים מאות מעצורי לח"י ואצ"ל לאפריקה.

מטרת השלטון הבריטי: ניתוק הלוחמים מזירת המאבק, מניעת בריחות והפעלת לחץ מורלי וארגוני.

תגובת המחתרת: הודעת מרכז לח"י כי הגירוש לא ירתיע את המחתרת מהמשך הלחימה בשלטון הזר.

2. גוף השיעור: ניתוח היבטי הגלות והמאבק (20 דקות)

מדיניות הגירוש והניהול העצמי (10 דקות):

- שימוש בצווי מעצר מנהליים שהוארכו שוב ושוב, וטקטיקת מעברים בין מחנות (סמבל, קרתגו, גילגיל).

- כינון "אוטונומיה דמוקרטית" במחנה : בחירת אסיפה כללית, נציג מול המפקדה הבריטית, ומאבקים על כבוד לאומי וזכויות אדם.
- אירועי קצה : האלימות כנגד העצורים (רצח שאול הגלילי ואליהו עזרא בידי השוטרים הסודנים) וההזנחה הרפואית (מות נפתלי לובינצ'יק).

הבריחות כחלק מהמאבק הלאומי (10 דקות) :

- ניתוח 16 ניסיונות הבריחה לא רק כמאמץ הימלטות אישי, אלא כהמשך ישיר של המאבק המחתרתי והרצון לשוב לזירת הלחימה בארץ.
- ניתוח מבצעי בריחה מורכבים (חפירת מנהרות של עשרות מטרים, שימוש בדרכונים מזויפים, נתיבי מילוט בינלאומיים דרך גיבוטי וקונגו הבלגית).

3. ניתוח מקור ודיון – הסיום והשיבה למולדת (10 דקות) :

אירוע השיבה למדינת ישראל (יולי 1948) :

חודשיים לאחר הקמת המדינה, שבו לארץ 262 הגולים האחרונים. כשהספינה נכנסה למים הטריטוריאליים, פגשה אותה ספינת חיל הים. המפקד הודיע ברמקול :
"מעתה אתם אזרחים חופשיים במדינת ישראל", והגולים פצחו בשירת "התקווה".

שאלה לדיון מסכם : "כיצד משקף סיפור גלות אפריקה את המעבר ממאבק מחתרתי של עצורים חסרי זכויות תחת שלטון זר לאזרחות חופשית במדינה ריבונית?"

4. סיכום המורה (5 דקות) :

גלות אפריקה כפרק המבטא עמידה איתנה, יכולת התארגנות עצמית גבוהה ודבקות בלתי מתפשרת במאבק לחירות ישראל.